

LEIF HAVNESKÖLD HAR LÄST DAN JOSEFSSONS BOK:

”Gruppdynamik, auktoritetstro och bristande professionalism”

Aret är 1998. I sitt arbetsrum på Nortullsgatan i Stockholm sitter en kvinnlig psykoanalytiker, nu 84 år gammal, hon arbetar som besatt med ett manus till en bok med arbetstiteln ”I huvudet på Thomas Quick”. Hennes karriär har varit fylld av framgångar, men också bjudit på svåra nederlag. Boken ska göra henne berömd, ge henne upprättelse. Kvinnan heter Margit Norell och hon har (indirekt) analyserat en seriemördare, den värsta någonsin i Sverige. Denne har visat sig bekräfta de omstridda teorier som hon kämpat för och undervisat om i många år. Ja han har till och med bidragit med några egna kompletterande ”psykoanalytiska” teorier om sitt mördande! Framförallt bekräftades nu teorin om hur sexuella övergrepp utageras omedvetet, i vissa fall som mord och till och med, som här, i form av seriemord. Fallet skulle bli epokgörande, trodde hon.

På annan plats i huvudstaden sitter en man som är så pass ung att han skulle kunna vara Margit Norells son. Faktum är att han i själva verket nog kanske kände det så. Margit Norell kom att vara hans terapeut/handledare/lärare/mentor i tio år, fram till hennes död vid 91 år. Han säger senare att hon är den person som stått honom närmast i hela hans liv. Han heter Sven Å Christianson och är professor i psykologi och minnesforskare. Han skriver på en bok som ska göra honom berömd, den har titeln *I huvudet på en seriemördare*. Margit Norell och Sven Å Christianson skriver om samma seriemördares inre värld. Idag vet vi att seriemördaren Quick existerade – men

MANNEN SOM SLUTADE LJUGA
– Berättelsen om Sture Bergwall och kvinnan som skapade Thomas Quick
Av Dan Josefsson
Lind & Co 2013

till slut blott ”i huvudet” på Margit och Sven Å.

Quick/Bergwall hade erkänt 39 mord, och kom att bli dömd för 8 av dem. Josefssons bok (2013) tar på många sätt vid där Hannes Råstams bok om ”fallet Thomas Quick” (2012) slutar. Frågan som alla ställde sig efter Råstams bok var: Hur kunde detta överhuvudtaget ske? Margit Norells karisma och bestämda föreställningar om det mänskliga psyket var den ”pusselbit” som saknades. Norell och Christianson kom båda i högsta grad att bidra till de fällande domarna.

Massmedierna har hudflängt justiti kanslern, åklagare, polis och advokater – och ingen av dem kan fritas från sina bidrag i detta som beskrivits som den största rättsskandalen i Sveriges historia. Det är förmodligen sant, men det är också en *psykolog/psyko-*

terapeut/psykiater-skandal av stora mått. Dan Josefsson återger noggrant och trovärdigt en rad intervjuer med Margit Norells lärjungar, f d lärjungar (nu oftast belackare) medarbetare och även hennes dotter. Vidare beskriver han brevväxling, anteckningar, manus till Margit Norells bok mm. Hur blev detta möjligt? Svaret är att Josefsson gjort en ”wallraffare” och utgav sig för att skriva en hyllningsbok om Margit Norell. Därmed öppnades många dörrar.

Ju mer man tränger bakom fasaden desto mer faller skulden på *psyko-terapeuten* Margit Norell, och hennes förlängda arm i rättegångarna, *psykologen* Sven Å Christianson. Just Christianson framstår som en gåta om man inte känner till hans terapi/handledning under tio år där han av allt att döma utvecklade ett känslomässigt beroende och en kraftig idealisering av Margit. Han säger om henne att ”det är ju absolut den mest skickliga psykolog jag ens varit i närheten av”. Denna gränslösa beundran delade han med många av Margits lärjungar. Hon tycktes enligt många uppgifter äga en exceptionell förmåga att lyssna på och ge sina klienter bekräftelse. Baksidan var en slags outtalad underkastelse och beundran. Margit styrde inte bara psykologer och psykiater utan indirekt även rättsapparaten.

Det visar sig också att det terapeutiska perspektivet lyckats påverka polis och åklagare så till den grad att förhören, som Christer van der Kwast 1993 uppger till TT, ”nu sker i form av samtalsterapi med förhörspersonal (läs: polisen Seppo Penttinen) närvarande” (!). Även de så kallade vallningarna av Quick med polis, advokat,

terapeut, minnesexperten och åklagare "sökande" tillsammans är numera legendariska exempel på den speciella gränsöverskridande gruppdynamik som uppstod.

Margits inflytande på behandlarna var totalt. Psykiatern Kjell Långbergs och psykologen Birgitta Ståhle var Bergwalls ordinarie terapeuter. Båda handledes av Margit. Där fanns också en psykolog som var "vikarierande" terapeut, Lena. Hon handledes av Margits hängivna lärjunge Cajsa Lindholm. Göran Källberg, klinikchefen gick också i handledning/terapi hos Norell. Ingen av terapeuterna hade förvisso legitimation som psykoterapeut, men alla talade med "samma" röst (Margits).

Erik Kall, som efterträdde Källberg som klinikchef tycks inte varit i Margit Norells inre krets, men bidrog till den extrema "cocktail" av psykofarmaka som drogmissbrukaren Quick/Bergwall åtnjöt. Terapin och drogmissbruket pågick alltså parallellt, och medicindosen ökades successivt under Kalls chefskap. Mycket tyder på att medicinen var en viktig komponent för Bergwall, och starkt bidrog till hans förvirringstillstånd och fantasier under terapissessionerna.

Margit Norell hade utvecklat en kombination av att *samtidigt* på sina egna villkor vara både handledare och terapeut. Detta är en företeelse som psykoterapeutiska utbildningsinstitut tar avstånd från då det ger handledaren/terapeuten en otillbörlig makt över sin discipel. Denna brist på gränser hade precis som hennes

"övergrepsteori" föga med "objektrelationsteori" att göra. Ändå var det ordet "objektrelationsteori" som Margit Norell använde om sitt eget lösa godtyckliga hopplöck av olika psykologiska och psykoanalytiska teorier, kryddade med en del egna idéer. Eftersom hon aldrig publicerade något av betydelse så är det svårt att ens få en uppfattning i frågan om vad "hennes teorier" egentligen bestod av. "Objektrelationsteori" är ju ingen enhetlig psykoanalytisk teori utan ett flertal olika "skolor" och ingen av dem föreskriver någon specifik terapimetod. Varken Winnicott, Klein eller andra så kallade objektrelationsteoretiker förtjänar att lastas för de galenskaper Margit Norell iscensatte! Tyvärr har denna missuppfattning spridits i många recensioner och debattartiklar.

Källberg, som tidigare varit Margit Norells lärjunge, återvände 2001 som chef för Sätters fasta paviljong – men nu med en annan inställning. Han började trappa ned Bergwalls medicin och det blev en vändpunkt. Snart avbröt Sture Bergwall också terapin som pågått från 1991 med Långbergs, och fortsatt 1994 med Ståhle. Alltfler hade börjat tvivla på Bergwalls bekännelser. I september 2008 börjar Sture med Hannes Råstams hjälp att ta tillbaka sina bekännelser. Nu kunde fall efter fall prövas och den 31 juli lades det sista mordet till handlingarna. Sture Bergwall var nu helt frikänd för alla mord. Den 23 oktober beslutades också om att en ny oberoende rättspsykiatrisk undersökning av Rättsmedici-

nalverket ska göras. Sätters sjukhus kan inte längre styra Bergwalls öde, som skett under 22 år. Bergwalls advokat Thomas Olsson tror att Bergwall kommer att vara fri till julen 2013 (DN 24/10).

Vad hände med böckerna, som det talades om i inledningen? Margit Norells bok förblev opublicerad, men Sven Å Christiansons *I huvudet på en seriemördare* publicerades. Fast "det bidde en tumme", som det heter i sagan, då huvudpersonen han byggt sin research på inte kunde användas. Det förefaller

"Dan Josefssons bok har välförtjänt nominerats till Augustpriset"

också som om Quick var den enda "seriemördare" Christianson intervjuat.

Dan Josefssons bok har välförtjänt nominerats till Augustpriset för årets bästa fackbok. Boken är både välskriven och spännande, och som en berättelse om gruppdynamik, auktoritetstro, bristande professionalism och psykoterapeuters makt över "människors själsliv" är den ett mästerverk. ●

Leif Havnesköld Psykolog, specialist i klinisk psykologi, psykoterapeut, rektor för SAPU (Stockholms Akademi för Psykoterapi Utbildning).

REFERENSER

Råstam, H. (2012) *Fallet Thomas Quick: att skapa en seriemördare*, Stockholm, Ordfront.

NYTT I TRYCK

KONFLIKTER Uppkomst, dynamik och hantering

Av Barbro Lennéer Axelson
och Ingela Thylefors
Natur & Kultur 2013.

Utifrån konfliktteori och konkreta exempel ger boken *Konflikter – Uppkomst, dynamik och hantering* både en teoretisk kunskap om konflikter och en ökad förståelse för mellanmänniska motsättningar i arbets- och privatliv. Författarna presenterar också synsätt och praktiska metoder för

att förebygga och hantera konflikter på ett konstruktivt sätt.

Boken *Konflikter* ges nu ut i en ny och aktualiserad utgåva, och är tänkt som kurs- och facklitteratur. Men alla som i sina yrken är engagerade som hjälpare i andras konflikter har stor nytta av bokens innehåll.

Barbro Lennéer Axelson är psykolog och universitetslektor i socialt arbete, och är sedan många år engagerad i frågor kring relationer, sexualitet och mänskliga rättigheter.

Ingela Thylefors är docent i psykologi med specialisering inom arbets- och organisationspsykologi.